

Renata Miszczak
Szkoła Podstawowa nr 2 w Mińsku mazowieckim
Kategoria: szkoła podstawowa

Inny nie znaczy gorszy - mniejszości wyznaniowe na terenie Mińska Mazowieckiego wczoraj i dziś.

Scenariusz lekcji jest przeznaczony do realizacji w klasie ósmej szkoły podstawowej w czasie zajęć wiedzy o społeczeństwie. Uwzględnia on następujące treści wynikające z podstawy programowej: ochrona praw człowieka - wolność religijna, zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawa przysługujące grupom mniejszościowym, potrzeba przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości, znajomość informacji na temat swojej gminy, wydarzeń i postaci z jej dziejów, rozpoznawanie przejawów ksenofobii, w tym, szowinizmu i antysemityzmu oraz uzasadnianie potrzeby przeciwstawiania się tym zjawiskom.

Wprowadzenie przed lekcją:

Tydzień przed zaplanowaną lekcją nauczyciel organizuje trzygodzinną (około 135 minut) wycieczkę śladami mniejszości wyznaniowych w Mińsku Mazowieckim dawniej i dziś – plan wycieczki oraz materiały pomocnicze dla nauczycieli w załączniku nr 1 i 2.

Czas trwania: 1 godzina lekcyjna - 45 minut

Cele zajęć:

Po zajęciach uczeń:

- potrafi wskazać różnice między mniejszościami religijnymi zamieszkającymi na terenie Mińska Mazowieckiego;
- jest wrażliwy na odmienną religijną;
- rozumie pojęcie tożsamości religijnej;
- potrafi określić, czym jest tożsamość człowieka i co ją kształtuje;
- wykazuje postawę tolerancji wobec grup zróżnicowanych pod względem religijnym;
- dostrzega wartości płynące z różnorodności kulturowej ludności zamieszkującej Polskę;
- podejmuje wysiłek w celu pogłębienia wiedzy na temat wartości i norm reprezentowanych przez osoby z odmiennych kręgów religijnych;
- potrafi pracować w grupie.

Metody pracy:

- pogadanka;
- dyskusja;
- quiz;
- mapa mentalna;
- metaplan.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- zbiorowa.

Materiały pomocnicze:

- materiał dla nauczyciela załącznik nr 1: plan wycieczki;
- materiał dla nauczyciela załącznik nr 2: kompendium wiedzy o mniejszościach wyznaniowych na terenie Mińska Mazowieckiego wczoraj i dziś;
- materiał dla ucznia załącznik nr 3: karta pracy z mapą mentalną – mniejszość wyznaniowa;
- materiał dla nauczyciela załącznik nr 4: quiz z wiedzy o mniejszościach wyznaniowych Mińska Mazowieckiego;
- materiał dla ucznia załącznik nr 5: karta pracy z metaplanem - Dlaczego nie zawsze jesteśmy tolerancyjni wobec przedstawicieli innych religii?;
- materiał dla ucznia załącznik nr 6: praca domowa metodą posteru – kartka z poleceniem do wklejenia do zeszytu.

Wprowadzenie do tematu lekcji:

Zapoznanie uczniów z tematem lekcji i jej celami

Stosunki pomiędzy wyznawcami różnych religii są bardzo istotnym czynnikiem kształtującym rzeczywistość w której żyjemy. Kryteria religijne, powiązane często z etnicznymi, narodowościowymi, stawały się w przeszłości jednym z najsilniejszych czynników rodzących konflikty. Często kombinacja tych czynników prowadziła do wybuchów agresji, prześladowań, a nawet zbrodni na tle religijnym. Jednak żyjemy w czasach toczącego się dialogu ekumenicznego pomiędzy różnymi społecznościami religijnymi i uczymy się żyć w wielokulturowym społeczeństwie – uczymy się współistnieć obok wyznawców innych religii, szanujemy ich prawa i oczekujemy poszanowania naszej tożsamości.

Budowanie postaw tolerancji i akceptacji dla innych wyznań jest potrzebą chwili we współczesnym „kurczącym” się świecie, w którym kultury, religie, narody wzajemnie się przenikają. Zgodne współistnienie obok siebie różnych wyznań jest możliwe i Mińsk Mazowiecki jest współcześnie doskonałym tego przykładem. Obok siebie w zgodzie współistnieją wierni Kościoła rzymskokatolickiego, starokatolickiego mariawitów prawosławnego, protestanckiego - jesteśmy spadkobiercami II Rzeczypospolitej wielu narodów i wyznań. Niewiedza na temat poszczególnych kościołów prowadzi do uprzedzeń, kształtowania się negatywnych stereotypów, dlatego należy ją propagować wśród mińszczan, aby uniknąć powtarzania błędów z przeszłości, których przykłady poznaliście w czasie naszej wycieczki śladami mniejszości wyznaniowych.

Przebieg zajęć:

- 1) Zajęcia rozpoczynają się od pracy uczniów w grupie z wykorzystaniem mapy mentalnej - graficznego sposobu zapisu informacji. Na dużym arkuszu papieru uczniowie wypisują swoje skojarzenia z określeniem mniejszość wyznaniowa. załącznik nr 3

Mniejszość wyznaniowa - grupa ludności danego państwa różniąca się od większości jego obywateli przynależnością wyznaniową.

Omówienia skrajności uczniów przez nauczyciela. Podkreślenie, że różnorodność nie jest zjawiskiem negatywnym, wręcz przeciwnie wzbogaca naszą rzeczywistość, dlatego w tolerancyjnym społeczeństwie każda tworząca go jednostka ma prawo do wolności, w tym do swobodnego wyznawania religii. Mniejszości wyznaniowe mają swoje prawa, które powinniśmy szanować i respektować.

- 2) Rozmowa nauczyciela z uczniami na temat wrażeń po wycieczce, faktów informacji na temat historii i współczesności mniejszości wyznaniowych w Mińsku Mazowieckim, które ich zaskoczyły, wydały im się najistotniejsze.
- 3) Zapoznanie uczniów z celami lekcji, zapisanie w zeszycie tematu zajęć.
- 4) Quiz związany tematycznie z zagadnieniami poruszonymi w czasie wycieczki śladami mniejszości wyznaniowych w Mińsku Mazowieckim wczoraj i dziś. załącznik nr 4. Chętni uczniowie losują nr pytania i udzielają odpowiedzi po przeczytaniu treści pytania przez nauczyciela.
- 5) Praca uczniów w grupie metodą metaplanu. - Dlaczego nie zawsze jesteśmy tolerancyjni wobec przedstawicieli innych religii? załącznik nr 5
- 6) Praca domowa metodą posteru, czyli plakatu naukowego ilustrującego zagadnienie: struktura wyznaniowa mieszkańców Mińska Mazowieckiego wczoraj i dziś. Poster powinien być kolorowy (ilustracje, wykresy, wycinki, zdjęcia), czytelny, starannie wykonany. Uczniowie wykonują pracę w ciągu dwóch tygodni. Plakaty zostaną one wyeksponowane w sali lekcyjnej, na korytarzu szkolnym.

Załącznik nr 1

Plan wycieczki (zakłada wymarsz spod Szkoły Podstawowej nr 2, do dowolnej modyfikacji)

1. Cmentarz żydowski przy ul. Cichej.
2. Budynek przy placu Stary Rynek 3 w Mińsku Mazowieckim, w którym przed II wojną mieścił się żydowski dom modlitwy.
3. Okolice żydowskiego domu modlitwy przy ul. Nadrzecnej.
4. Okolice żydowskiej łaźni rytualnej – mykwy przy ul. Bulwarnej.
5. Okolice getta żydowskiego w czasie II wojny światowej: ul. Nadrzeczna, Bulwarna, część ul. Warszawskiej (po obu stronach) od rzeki Srebrnej do ul. Ogrodowej względnie Rynku, ul. Ogrodowa budynki nr 1 i 2, część ul. Mostowej od ul. Piłsudskiego do ul. Zgoda, a dalej do ul. Siennickiej (od strony północnej), część ul. Siennickiej od Mostowej do posesji Rynek 15, zachodnią część ul. Błonie, ul. Klasztorną od Mostowej do posesji nr 5 oraz zachodnią część ul. Zgody od Mostowej do domu nr 4.
6. Siedziby Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP oraz Chrześcijańska Wspólnota Menonitów „Agape” ul. Mała 6.

7. Siedziba Chrześcijańskiej Wspólnoty Menonitów „Agape” budynek przy ul. Kazikowskiego 25.
8. Kościół parafialny Kościoła Starokatolickiego Mariawitów pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny ul. Traugutta 17.
9. Okolice skweru z fontanną oraz część terenu Przedszkola Miejskiego przy ulicy 3 Maja – na początku XX w. cmentarz Kościoła ewangelicko-augsburskiego.
10. Okolice cerkwi ul. Kościuszki róg Okrzei – obecnie siedziba Sądu Powiatowego.
11. Brama z ogrodzenia cerkiewnego, obecnie wejście na teren Muzeum Ziemi Mińskiej ul. Okrzei 16.
12. Parafia Prawosławna p.w. Świętego Spirydona Cudotwórcy w Mińsku Mazowieckim ul. Warszawskiej 69.

Załącznik nr 2 Materiały dla nauczyciela

MNIEJSZOŚCI WYZNANIOWE NA TERENIE MIŃSKA MAZOWIECKIEGO

Prawo wyznaniowe w Polsce

Podstawowe zasady stosunków między państwem a kościołem w Polsce reguluje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. (Dz.U. Nr 78, poz. 483). Gwarancje te są zapisane w art. 53 Konstytucji RP:

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.
2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.
3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem.
4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszana wolność sumienia i religii innych osób.
5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.

6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.

7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

Mińskie mniejszości wyznaniowe – rys historyczny

Judaizm

Obok wyznania rzymskokatolickiego najliczniejszym wyznaniem na Mazowszu była religia mojżeszowa. Początki osadnictwa żydowskiego na Mazowszu sięgają XI w. Większe skupiska ludności żydowskiej, zamieszkującej na stałe w Mińsku Mazowieckim, pojawiają się w mieście po 1768 roku.

Pierwsi mińscy Żydzi organizacyjnie byli związani z gminą żydowską – kahałem w Węgrowie. Dopiero w 1822 roku powstała samodzielna gmina w mieście. W 1827 roku na 770 mieszkańców Mińska 260 osób to wyznawcy religii mojżeszowej, co stanowiło 34% ogółu zamieszkujących osób. Wówczas siedziba gminy, podobnie jak bożnica i łaźnia, mieściła się przy ul. Karczewskiej (obecnie ul. Piłsudskiego). To właśnie Mińsk Mazowiecki, zaraz po Kałuszynie, był w tym regionie miejscowością najczęściej wybieraną jako cel osadnictwa przez przybyszów żydowskich. Zamieszkiwali oni przede wszystkim tereny położone na południe i południowy-zachód od Starego Rynku i pl. Kilińskiego, po obydwu stronach rzeki Srebrnej, do ul. Kazikowskiego (nazwy ulic współczesne). W 1867 r. gmina posiadała synagogę ¹ (ul. Karczewska 2), mykwę² i znajdujący się nieopodal cmentarz. Ok. 1870 r. założono drugi cmentarz, poza miastem, przy drodze do Cegłowa.

¹ Synagoga - ośrodek życia religijnego i społecznego Żydów, miejsce ich publicznych modlitw, studiowania Tory i nauczania; od średniowiecza także siedziba władz gminy żydowskiej (kahał), sądu rabinackiego, niekiedy więzienia kahalnego; Tłumaczenie pojęcia zaczerpnięte ze słownika zamieszczonego na portalu Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN www.sztetl.org.pl, pobrane 20 lutego 2017 r.

² Mykwa - w judaizmie basen lub zbiornik z bieżącą wodą (źródlaną lub deszczową) do rytualnej kąpieli, oczyszczającego obmycia ludzi i naczyń skalanych nieczystością rytualną.

W dwudziestoleciu międzywojennym w Mińsku Mazowieckim przy ul. Bulwarnej istniała łaźnia rytualna. Po wojnie budynek mykwy został rozebrany. Na początku XXI w. Gmina Żydowska odzyskała grunt, na którym stała niegdyś mykwa²

Przy placu Stary Rynek 3 w Mińsku Mazowieckim zachował się budynek, w którym przed II wojną mieścił się dom modlitwy. Obecnie pełni on funkcje usługowe i mieszkalne.³

Okolice domu modlitwy przy ul. Nadrzecznej.⁴

Mińscy Żydzi zajmowali się głównie handlem i rzemiosłem. W 1904 r. na dwieście pięćdziesiąt osiem nieruchomości sto dwadzieścia trzy należało do Żydów. Mniejszość żydowska prowadziła przedszkole, szkołę podstawową, posiadała własne organizacje charytatywne, partie polityczne. W okresie międzywojennym zaczęły się uwidaczniać tarcia na linii społeczność żydowska - pozostali mieszkańcy. Powodem tego była m.in. konkurencja, jaką stanowili w życiu gospodarczym Żydzi trudniący się handlem obnośnym. Na uspokojenie nastrojów nie wpłynęła dobrze także pamięć o tym, iż część ludności żydowskiej poparła w sierpniu 1920 r. Armię Czerwoną. Do największego napięcia w tych stosunkach doszło w czerwcu 1936 r. Doszło wówczas do zabójstwa wachmistrza 7 pułku ułanów Jana Bujaka, którego dokonał walczący niegdyś pod jego komendą Judka Lejb Chaskielewicz. Oburzenie polskiej ludności przeniosło się na całą społeczność żydowską, zdemolowano część

³ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.sztetl.org.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

⁴ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.sztetl.org.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

żydowskich sklepów, miały miejsce ataki na samych Żydów.

Starozakonni mieszkańcy Mińska Mazowieckiego, fotografia wykonana przez Stefana Sażyńskiego podczas wystąpień antyżydowskich w dniach 1-4 czerwca 1936 r.⁵

W 1940 roku w Mińsku Mazowieckim powstało getto, w którym odizolowano żydowskich mieszkańców miasta. Poza Żydami z samego miasta znajdowali się tu także przesiedleni mieszkańcy żydowscy z Kałuszyna, Stanisławowa, Dobrego, Kołbiel, Pabianic, Kalisza i Lipna. Mieszkało w nim ok. 6,5-7,5 tys. osób. Wiele z nich wykorzystywano jako niewolniczą siłę roboczą w Fabryce Mostów Kruppa (później Fabryka Urządzeń Dźwigowych).

Getto znajdowało się na następującym obszarze miasta: cała ul. Nadrzeczna i Bulwarna, część ul. Warszawskiej (po obu stronach) od rzeki Srebrnej do ul. Ogrodowej względnie Rynku, ul. Ogrodowa budynki nr 1 i 2, część ul. Mostowej od ul. Piłsudskiego do ul. Zgoda, a dalej do ul. Siennickiej (od strony północnej), część ul. Siennickiej od Mostowej do posesji Rynek 15, zachodnią część ul. Błonie, ul. Klasztorną od Mostowej do posesji nr 5 oraz zachodnią część ul. Zgody od Mostowej do domu nr 4.

Żydzi na ulicach mińskiego getta zmuszani do wyczerpujących wyścigów i błążenad.⁶

21 sierpnia 1942 r. Niemcy przystąpili do likwidacji mińskiego getta, w którym zamieszkiwało około siedmiu tysięcy Żydów. Zginęło od kul około tysiąca Żydów; większość z pozostałych przewieziono w wagonach towarowych do obozu zagłady w Treblince. Z kilkuset pozostawionych przy życiu Niemcy utworzyli dwie grupy robocze. Jedna (ok. 150 osób) została

⁵ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.sztetl.org.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

⁶ Fotografia pochodzi ze strony www.pope.com, pobrana 20 lutego 2017 r.

umieszczona w byłej fabryce K. Rudzkiego przy ul. Piłsudskiego 55. Zlikwidowano ją piątego czerwca 1943 r. Drugą z grup (500 osób) ulokowano w Szkole Powszechnej nr 1 przy ul. Siennickiej 39. 10 stycznia około 250 Żydów zgromadzonych w szkole spalono żywcem (dziś siedziba Szkoły Podstawowej nr 4). Nieznana dokładnie liczbę osób z tej grupy Niemcy zamordowali na terenie cmentarza żydowskiego. Po zakończeniu drugiej wojny światowej gmina żydowska w Mińsku nie została odbudowana.

Mińskie getto⁷

Na przestrzeni wieków istniały w Mińsku Mazowieckim dwa cmentarze żydowskie. Pierwszy z nich mieścił się w zachodniej części miasta, w okolicach dzisiejszej ul. Kazikowskiej. Obecnie na jego terenie znajduje się budynek szkoły. Drugi cmentarz został założony w rejonie dzisiejszych ulic Cichej i Dąbrówki około 1870 roku i jest on pozostałością po osadnikach żydowskich sprzed II wojny światowej. Zajmuje on obszar około 1,05 hektara. Łącznie przetrwało kilkaset macew - tradycyjnych pionowych płyt o półkolistym zwieńczeniu. Inskrypcje na nich pisane były przede wszystkim w języku hebrajskim. Istnieje tylko kilka macew z napisami polskimi lub w jidisz. Przez długi okres istnienia nekropolii przestrzegano podziału na kwatery męskie i żeńskie. Zasadę tą porzucono w kresie międzywojennym. W części południowo-zachodniej znajdują się zbiorowe mogiły Żydów rozstrzelanych w 1942 i 1943 r. przez Niemców. 21 sierpnia 1967 r. - w dwudziestą piątą rocznicę rozpoczęcia likwidacji mińskiego getta - odsłonięto na cmentarzu pomnik. U jego stóp leży granitowa tablica z dwujęzycznym - polskim i żydowskim napisem: "Pomnik ten poświęcony jest pamięci ludności żydowskiej Mińska Mazowieckiego i okolic w liczbie 5500 mężczyzn, kobiet i dzieci zamordowanych w latach 1939-1945 przez ludobójców hitlerowskich. Cześć pamięci męczenników". W 2007 roku dzięki staraniom osób związanych z Gminą Żydowską w Warszawie, cmentarz żydowski w Mińsku Mazowieckim doczekał się szczegółowej inwentaryzacji. Spis nagrobków został opublikowany na stronie internetowej http://cemetery.jewish.org.pl/list/c_14.

⁷ Fotografie pochodzą ze strony www.judaika.polin.pl, pobrane 20 lutego 2017 r.

Pomnik pamięci na cmentarzu żydowskim⁸

Macewy na cmentarz żydowski w Mińsku Mazowieckim współcześnie⁹

W 2007 r. z inicjatywy Grażyny Majer i jej brata, dzieci ocalałej podczas II wojny światowej Romy Byczuk, na Starym Rynku w Mińsku Maz. odświeżono pomnik ku czci ofiar Zagłady, z napisem: „Ku pamięci żydowskich mieszkańców Mińska Mazowieckiego. 21 sierpnia 1942 r. około 5.000 Żydów zostało wywiezionych przez Niemców do obozu zagłady w Treblince, a około 1300 osób zostało zabitych na terenie miasta. Cześć ich pamięci”. W uroczystości odświeżenia pomnika wzięli udział przedstawiciele władz miejskich. W 2009 r. w związku z brakiem dopełnienia wszystkich formalności, nadzór budowlany polecił Gminie Żydowskiej usunięcie kamienia. W połowie 2012 r. pomnik wrócił na skwer przy ul. Nadrzecznej.

⁸ Fotografie pochodzi ze strony www.minsk-maz.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

⁹ Fotografie pochodzi ze strony www.minsk-maz.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

Pomnik ku czci ofiar zagłady mińskiego getta¹⁰

Prawosławni

Po krwawym stłumieniu w 1864 roku powstania styczniowego Rosjanie przystąpili do metodycznego niszczenia odrębności Królestwa, które pogardliwie nazwano Krajem Nadwiślańskim (od 1888 roku) i zintegrowania go z imperium rosyjskim. Politykę represji wobec Polaków miały nadzorować, a w razie potrzeby wspierać, liczne oddziały wojska i policji, sprowadzono także z głębi Cesarstwa lojalnych urzędników.

Następstwem tych działań był znaczny wzrost na ziemiach Królestwa liczby Rosjan, a tym samym wiernych kościoła prawosławnego. Przy wsparciu caratu zaczęto budować nowe cerkwie na ziemiach polskich dla obsługi Rosjan. Podobny mechanizm zadziałał również pod koniec XIX wieku w ówczesnym Nowomińsku. Od końca XIX w. funkcjonowała drewniana cerkiew wojskowa Włodzimierskiej Ikony Matki Bożej. Budynek nie wystarczał, by w pełni zaspokoić potrzeby prawosławnych mieszkańców miasta. Rosjanie podjęli więc starania o wybudowanie cerkwi. W końcu znaleziono odpowiedni plac poza miastem we wsi Goździk. Ich właścicielem był Seweryn Doria Dernałowicz. Plac na którym miała stanąć cerkiew znajdował się blisko szosy brzeskiej, w pobliżu koszar rosyjskich przy ul. Dworcowej zwanej później Foksalną (obecnie Kościuszki) róg ul. Długiej (współcześnie Okrzei). Była to duża działka - 5100 m². Akt kupna – sprzedaży został zawarty 6 marca 1899 roku.

1 czerwca 1902 położony został kamień węgielny pod budowę nowej świątyni. W znacznej mierze sfinansowały ją władze rosyjskie, bowiem w Cesarstwie prawosławie było religia państwową i rząd otaczała cerkiew opieką. Świątynia była murowana, dach zwieńczony był cebulową wieżą typową dla budownictwa cerkiewnego w Rosji. Miała być to cerkiew garnizonowa przeznaczona dla 186 i 187 pułku piechoty. Inauguracyjną mszę 5 lutego 1904 koncelebrował biskup chełmski Eulogiusz - wyświęcił przeznaczoną dla tysięcy wiernych cerkiew.

¹⁰ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.sztetl.org.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

Wnętrze cerkwi – ikonostas¹¹.

Po wycofaniu się wojsk rosyjskich, została ona zamknięta. Koszary i cerkiew przejęły wojska niemieckie. Świątynia została przeznaczona na magazyn, ale również służyła do innych celów, np. religijnych i kulturalnych. Odprawiano w niej nabożeństwa ewangeliczne koncerty muzyczne niemieckich melodii i niemieckiej muzyki poważnej. Z dniem 1 października 1916 wieś Goździk została przyłączona do Mińska na mocy rozporządzenia naczelnika powiatu. Cerkiew znalazła się w granicach miasta.

Po odzyskaniu niepodległości budynek został przejęty przez Wojsko Polskie. Od 1915 roku liczba wyznawców prawosławia radykalnie się zmniejszyła. Według pierwszego spisu powszechnego z 30 IX 1920 roku na 10518 mieszkańców Mińska było tylko 40 osób deklarujących wyznanie prawosławne. Wierni kościoła prawosławnego nie mieli duchownego i nie byli w stanie utrzymać cerkwi. Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego uznało cerkiew za zbędną.

4 października 1923 roku cerkiew została przekazana przez Departament Szkolnictwa Zawodowego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Kołu Polek na zawodową szkołę żeńską. Musiała ona powstać w bieżącym roku szkolnym, w przeciwnym razie budynek miał być przekazany na rzecz magistratu. Ze względów finansowych sprawa przedłużała się. W końcu, z powodu braków funduszy na remont, Koło Polek zrezygnowało z przebudowy cerkwi na sale lekcyjne. Od 1924 cerkiew była zamknięta.

Prace związane z przebudową cerkwi zostały rozpoczęte dopiero w 1927 roku. Miał on stać się budynkiem administracyjnym. Miały się mieścić w nim dwa urzędy: Starostwo Powiatowe oraz Urząd Skarbowy, a w ostateczności mieszkania dla podoficerów miejscowego garnizonu. Prace budowlane prowadzono do 1928 roku, wtedy prace zostały wstrzymane, co było związane z prowadzonymi rozmowami z kościołem prawosławnym, na temat uregulowania jego statutu prawnego w Polsce. Kontynuowanie przebudowy cerkwi w takim momencie władze centralne uznały za niestosowne. Dla ochrony posesji i materiałów

¹¹ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.chram.com.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

budowlanych zatrudniono etatowego dozorcę. Nie zabezpieczono murów, dlatego ulegały one zniszczeniu pod wpływem czynników atmosferycznych, dochodziło też, pomimo pilnowania przez dozorcę, do rozkradania materiałów budowlanych. Budynek uległ dewastacji. Ostatecznie władze zdecydowały o całkowitej rozbiórce budynku, gdyż remont przekraczał jego wartość. Materiały budowlane uzyskane w wyniku rozbiórki miały zostać zlicytowane. Na rozbiórkę budynku zgodziły się władze kościoła prawosławnego, w zamian za kwotę pochodzącą z licytacji materiałów budowlanych.¹²

Część materiałów budowlanych została zakupiona przez Pelagię z Dernałowiczów hrabinę Łubieńską i wykorzystana do budowy pałacu. Hrabina przeniosła też bramę z ogrodzenia cerkiewnego, która jest dziś jedynym śladem po mińskiej cerkwi, gdyż prowadzi na posesję, na której od 2005 roku w budynku hrabiny Łubieńskiej znajduje się Muzeum Ziemi Mińskiej.

Muzeum Ziemi Mińskiej, do którego prowadzi brama prowadząca kiedyś na plac cerkiewny¹³

Plac cerkiewny długo nie był zabudowany. Dopiero po II wojnie światowej wybudowano na nim blok mieszkalny od ulicy Kościuszki. Następnie w roku 1965 oddano do użytku nową siedzibę Sądu Powiatowego przy ulicy Okrzei, którą zbudowano na fundamentach rozebranej w 1936 roku cerkwi. Stan prawny nieruchomości pocerkiewnej został uregulowany dopiero w 1964 roku postanowieniem Sądu Powiatowego w Mińsku Mazowieckim z dnia 22 sierpnia 1964 roku. Nieruchomość przeszła na własność skarbu państwa przez zasiedzenie.

¹² Kuligowski Janusz, Rozbiórka cerkwi w Mińsku Mazowieckim w Rocznik Mińsko Mazowiecki 2, 1994, s. 83-84

¹³ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.zs1mm.home.pl, pobrana 20 lutego 2017 r.

Budynek sądu zbudowany na fundamentach cerkwi.¹⁴

Starokatolicki Kościół Mariawitów

Mariawityzm - nazwa od łacińskich słów *Mariae vitam* (imitantes) - Maryi życie (naśladujący) - jest wyznaniem oryginalnie polskim, powstałym na początku XX stulecia. Jego geneza jest ściśle związana z osobą Marii Franciszki Kozłowskiej (zakonnicy kościoła rzymskokatolickiego) i otrzymanym przez nią 2 sierpnia 1893 r. objawieniem Dzieła Wielkiego Miłosierdzia. Nazwa ta wyraża naśladowanie życia Matki Bożej, jej pokory, miłości, czystości i modlitwy oraz szerzenie kultu maryjnego. Kościół Starokatolicki Mariawitów wyodrębnił się z polskiego Kościoła Rzymskokatolickiego w 1906 roku.

Zgromadzenie Kapłanów Mariawitów przez 10 lat funkcjonowało w ukryciu. W 1903 zdecydowali oni, że konieczne jest oficjalne powiadomienie hierarchii kościelnej o inicjatywnie organizacyjnej powstałej w gronie duchowieństwa, co miało na celu uzyskanie legalizacji kościelnej, choćby na szczeblu diecezji. Kapłani mariawici złożyli oficjalne informacje o działającym zgromadzeniu biskupom: warszawskiemu, lubelskiemu i płockiemu. Informacja o działalności zgromadzenia została wysłana do Watykanu.

Latem 1903 r. delegacja szesnastu księży wraz z Marią Franciszką Kozłowską pojechała do Rzymu. Kapłanów mariawitów i Marię Franciszkę przyjął papież Pius X na audiencji prywatnej w dniu 13 sierpnia 1903 r. Delegaci złożyli papieżowi prośbę o legalizację Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów, dołączając opis objawienia Dzieła Wielkiego Miłosierdzia i krótką historię zgromadzenia. Pius X obiecał ustnie staranne i oficjalne rozpatrzenie przedstawionej sprawy.

Wbrew oczekiwaniom delegacji z Polski Watykańska Kongregacja Inkwizycji. nakazała skasowanie zgromadzenia mariawickiego oraz odsunięcie Marii Franciszki od kierowania siostrami i jakiegokolwiek wpływu na kapłanów. 5 kwietnia 1906 r. papież Pius X wydał encyklikę "Tribus circiter", w której papież potwierdził w niej moc wiążącą dekretu inkwizycyjnego z 1904 r.

¹⁴ Fotografia pochodzi ze strony internetowej www.minskmaz.com, pobrana 20 lutego 2017 r.

Papieska ekskomunika spowodowała, że grupa 33 duchownych, członków Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów, rzesza wiernych oraz Maria Franciszka i siostry ze Zgromadzenia Sióstr Mariawitek znaleźli się poza Kościołem rzymskokatolickim. Wykluczenie spowodowało konieczność utworzenia przez duchowieństwo i wiernych nowej organizacji kościelnej, niezależnej od papieża. W tym czasie rozpętała się na niespotykaną wówczas skalę nagonka antymariawicka. Odbierano mariawitom kościoły już przez nich wybudowane, urządzano zasadzki na duchownych i świeckich wyznawców. Organizowano zbrojne pogromy, które powodowały wiele ofiar - dziesiątki zabitych i setki rannych. Pracodawcy rzymskokatoliccy usuwali z pracy osoby należące do mariawityzmu (zwolnienia robotników z fabryk i pracowników rolnych z dworów). Zwalniani z pracy często tracili także dach nad głową (np. pracownicy folwarczni mieszkający w czworakach dworskich).

Istnienie i rozwój mariawityzmu uzależniony był od prawnego uznania przez władze państwowe. W okresie zaborów jedyną legalną i mogącą stanowić prawo władzą były władze Cesarstwa Rosyjskiego. Do nich więc zwrócili się mariawici o prawną regulację istnienia swojego wyznania. Ustawa z 11 marca 1912 r. przyznawała mariawitom prawo do wyznawania swojej religii, sprawowania obrzędów kultowych zgodnie z przyjętymi zwyczajami i przepisami. Zezwalała na publiczne odprawianie nabożeństw we własnych świątyniach i kaplicach, wygłaszanie kazań i spełnianie wszystkich postug religijnych

Początkowo mariawici mińscy gromadzili się w wynajmowanych domach prywatnych, gdzie urządzano kaplice. Pierwsza kaplica znajdowała się przy obecnej ulicy Siennickiej. W związku z tym, że parafia rozrastała się, powstała konieczność budowy kościoła. W 1907 roku, parafianie zakupili działkę w miejscowości Goździk, na przedmieściach miasta.

Konsekracji nowej świątyni dokonano 8 września 1911 roku. Ciekawą historię ma krzyż za ołtarzem. Jest to dar założycielki Marii Franciszki Kozłowskiej, który został przywieziony z Płocka przez parafian wozem konnym. W 1920 parafia otrzymała od władz miasta kwatery na swój cmentarz na miejscu dawnego cmentarza prawosławnego. Wcześniej pochówki odbywały się głównie na mariawickim cmentarzu parafialnym w Cegłowie.

Szczególnie bolesne były lata II wojny światowej. Niemcy zajęli kościół i utworzyli w nim magazyn zbożowy, co spowodowało poważną degradację obiektu. Ustępujący z Mińska Niemcy podpalili zabudowania parafialne i tylko dzięki ówczesne proboszczowi kościół i dom parafialny ocalono. Od końca lat siedemdziesiątych parafia zaczęła się dynamicznie rozwijać, rozpoczął się napływ mariawitów z okolicznych wiejskich parafii.

Protestanci

Kolejnym, wyznaniem w powiecie mińskim byli wierni Kościoła ewangelicko-augsburskiego. W 1921 roku w powiecie mińskim było 840 wiernych. Wierni tego kościoła

najliczniej zamieszkiwali wsie i kolonie w gminach: mińskiej, cegłowskiej, kołbielskiej. W Mińsku Mazowieckim było 33 protestantów. Ewangelicy byli potomkami kolonistów niemieckich, którzy do końca XVIII w., a w szczególności w następnym stuleciu kolonizowali trudnodostępne lub mniej zamieszkane obszary Mazowsza. Ewangelicy posiadali swój cmentarz w pobliżu starego kirkutu. Plac nie był wykorzystywany do celów grzebalnych, dlatego władze miasta chciały go przeznaczyć na targowisko zwierzęce. Doszło wtedy do sporu z konsystorzem ewangelicko-augsburskim, który miasto przegrało. Magistrat musiał zwrócić plac ewangelikom. Obecnie w miejscu dawnego cmentarza znajduje się skwer z fontanną oraz część terenu Przedszkola Miejskiego przy ulicy 3 Maja.

Mniejszości wyznaniowe w Mińsku Mazowieckim współcześnie

Starokatolicki Kościół Mariawitów

Mariawityzm opiera się na katolickich zasadach wiary i moralności zawartych w księgach kanonicznych Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu oraz dogmatach określonych na pierwszych siedmiu soborach powszechnych i tradycji niepodzielonego kościoła. Opiera się również na Objawieniu o Bożym Miłosierdziu, otrzymanym przez założycielkę mariawityzmu Marię Franciszkę. Głównym celem kościoła mariawitów jest szerzenie czci dla Pana Jezusa utajonego w przenajświętszym sakramencie i wskazywanie na potrzebę wzywania nieustającej pomocy Matki Boga. Kościół nie uznaje prymatu żadnego biskupa oraz nieomyłności człowieka w sprawach wiary i moralności. Uznają siedem katolickich sakramentów świętych. Komunia udzielana jest wiernym pod postaciami chleba i wina. W kościele Starokatolickim Mariawitów od 1924 roku nie istnieje obowiązkowy celibat duchownych. Są celibariusze i żonaci. Spowiedź uszna przed kapłanem obowiązuje dzieci młodzież do osiemnastego roku życia. Mogą z niej korzystać dorośli na własne życzenie, ale obowiązująca jest spowiedź powszechna przed Chrystusem z rozgrzeszeniem kapłana. W Polsce Msza Święta sprawowana jest przodem do tabernakulum, w zmodyfikowanym rycie trydenckim.

Od czasu wyłonienia się Kościoła mariawitów z Kościoła rzymskokatolickiego, mariawici stali się zwolennikami ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego. Kościół Starokatolicki Mariawitów był współzałożycielem Polskiej Rady Ekumenicznej. W następstwie obrad Soboru Watykańskiego II zmienił się stosunek kościoła rzymskokatolickiego do kościoła i społeczności mariawitów. W 1971 Komisja Episkopatu do spraw Ekumenizmu przesała list *Do Braci Mariawitów* z prośbą o przebaczenie win, jakie rzymscy katolicy popełnili wobec mariawitów. Od 1997 pracuje Komisja Mieszana do spraw Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów, której współprzewodniczą biskupi obu kościołów. 23 stycznia 2000 nastąpiło podpisanie wspólnej deklaracji o wzajemnym uznawaniu sakramentu Chrztu Świętego przez sześć Kościołów należących do Polskiej Rady

Ekumenicznej i Kościoł Rzymskokatolicki. Wcześniej dwustronne dokumenty w sprawie sakramentów pomiędzy Kościołem rzymskokatolickim a Kościołem Starokatolickim Mariawitów zostały podpisane w 1974, a potwierdzone w 1978.

Parafia mińska od połowy lat 70. XX wieku zaczęła się dynamicznie rozwijać, rozpoczął się napływ mariawitów z okolicznych miejscowości, nabożeństwa odbywają się nadal w kościele wybudowanym na działce zakupionej w 1907 – dziś zbieg ulic Traugutta i Spółdzielczej. W 2007 roku budynek został wpisany do rejestru zabytków. Ciekawostką może być fakt, że współczesne ogrodzenie parafialne zostało przewiezione do Mińska Mazowieckiego z nieodbudowanej po wojnie parafii przy ul. Szarej w Warszawie, a w kutej bramie wjazdowej widoczne są kule powstańczych pistoletów.

Budynek Kościoła Starokatolickiego Mariawitów przy ul. Traugutta 17 w Mińsku Mazowieckim – widok współczesny

Wnętrze kościoła¹⁵

Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny

¹⁵ Fotografie pochodzą ze strony internetowej [www. minskmaz.com](http://www.minskmaz.com), pobrane 20 lutego 2017 r.

Nazwa prawosławie jest starocerkiewnym tłumaczeniem terminu greckiego *orthodoxia*, który oznaczał prawowierność, prawdziwą wiarę oraz prawdziwy kult. Nazwa utożsamiana z kościołem wschodnim po rozłamie w 1054 roku. Powszechną formą krzyża w kościele prawosławnym jest krzyż, w którym górna belka poprzeczna jest stylizacją napisu umieszczonego na krzyżu, środkowa odpowiada tej, na której były rozciągnięte ręce Jezusa, zaś dolna, skośna belka jest stylizacją podpórki, do której zostały przybite stopy Zbawiciela. Żegna się nie całą dłonią, a trzema palcami, co symbolizuje Boga Trójjedynego, a dwa ostatnie palce przyciśnięte do dłoni, symbolizują dwie natury Chrystusa – boską i ludzką. Znak krzyża czyni się z prawa na lewo. W kościele prawosławnym święta obchodzi się według kalendarza juliańskiego. Wierni nie uznają prymatu i nieomyłności papieża zachodniego. Wszyscy biskupi są sobie równi władzą i żaden nie może panować nad innymi. Najwyższą władzą i autorytetem w kościele prawosławnym jest sobór powszechny. Wierni dogmatom ustalonym na siedmiu pierwszych soborach powszechnych. Biskupi pozostają w stanie bezżennym, diakoni i kapłani nie muszą zachowywać celibatu, lecz muszą wstąpić w związek małżeński przed święceniami.

Prawosławie posiada rozbudowany kult świętych. Komunia udzielana jest pod dwiema postaciami – chleba (do Eucharystii używa się chleba na zaczynie) i wina. Dzieci przyjmują komunię w chwili chrztu, a bierzmowanie następuje bezpośrednio po chrzcie. Liturgia jest śpiewana. Możliwe jest pod pewnymi warunkami zakończenie małżeństwa rozwodem.¹⁶ W Polsce kościół zrzesza obecnie ponad 500 tys. wiernych i jest drugim pod względem liczebności kościołem w Polsce.

W 2016 w Mińsku Mazowieckim wznowiono odprawianie prawosławnych nabożeństw. Odbýwały się one w mariawickim Kościele przy ulicy Romualda Traugutta 17. Pierwsze po ponad stu latach nabożeństwo odbyło się 14 lutego 2016 roku.

Członkowie społeczności nabyli w Mińsku Mazowieckim grunt pod budowę świątyni. Obecnie Parafia Prawosławna p.w. Świętego Spirydona Cudotwórcy w Mińsku Mazowieckim liczy około 100 osób i obejmuje cały powiat miński. Jej siedziba znajduje się przy ul. Warszawskiej 69 w Mińsku Mazowieckim. Ponadto w rejonach miasta osiedliła się grupa emigrantów zza wschodniej granicy, głównie z Ukrainy, Białorusi, która identyfikuje się z kościołem prawosławnym i „zasila społeczność” prawosławną. Są plany budowy kaplicy na terenie, na którym znajduje się obecnie dom parafialny. Obecna, domowa kaplica w niewielkim stopniu zaspokaja potrzeby społeczności prawosławnej.

Kaplica domowa w Parafii Prawosławnej pod wezwaniem św. Spirydona Cudotwórcy w Mińsku Mazowieckim¹⁷

Protestantyzm

Protestantyzm jest jedną z głównych gałęzi chrześcijaństwa, na którą składają się wspólnoty religijne powstałe na skutek działań reformacyjnych wewnątrz kościoła rzymskokatolickiego rozpoczętych przez Marcina Lutra w XVI wieku.

Podstawą protestantyzmu jest uznanie Biblii za jedyne źródło wiary. Protestanci odrzucają tradycję. Akcentowana jest wolność działania duch świętego, odpuszczenie grzechów tylko z łaski Boga. Generalnie protestanci przyjmują dwa sakramenty: chrzest oraz Wieczerzę Pańską. Na terenie Polski działa ponad 80 protestanckich związków wyznaniowych. Liczba wyznawców Kościołów protestanckich w Polsce to ok. 160 tys. Wśród nich znajdują się głównie: Luteranie, Kalwinizm, Metodyści, Baptysci, Adwentyści czy Zielonoświątkowcy.

Wyznawcy protestantyzmu uważają, że bez łaski Bożej człowiek nie jest w stanie czynić dobra. Maryja nie jest uważana za świętą a także nie uznaje jej się jako pośrednika między ludźmi a Bogiem. Duchowni w protestantyzmie nie są zobowiązani do celibatu. Źródłem wiary jest Pismo Święte. Podstawowymi zasadami protestantyzmu są:

- sola scriptura – tylko Pismo Święte stanowi autorytet w sprawach wiary i praktyki chrześcijańskiej,
- solus Christus – tylko Jezus Chrystus, jako prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, jest pośrednikiem między obojgiem,
- sola gratia et sola fide – tylko łaska Boża jest podstawą usprawiedliwienia grzesznika poprzez wiarę i niezależnie od jego uczynków,
- soli Deo gloria – tylko Bóg jest godzien oddania jemu czci przez stworzenie.

Wnętrze kościoła nie ma charakteru sakralnego, nabiera go w momencie, gdy rozbrzmiewa w nim Słowo Boże. W przeciwieństwie do katolicyzmu, mariawityzmu, prawosławia kościół nie jest „mieszkanem” Boga, a stał się pomieszczeniem, w którym wierni słuchają kazań i się modlą. Centralne miejsce przypada ambonie, bo z niej kaznodzieja głosi

¹⁷ Fotografia pochodzi ze strony internetowej <https://minskmaz.com/>, pobrana 29 listopada 2020 r.

Biblię, która z reguły leży na ołtarzu (poza luteranizmem – sceny biblijne). W pobliżu ambony i ołtarza ulokowana jest chrzcielnica. W kościele protestanckim ważną rolę odgrywają organy. Brak jest obrazów.

Chrześcijańska Wspólnota Menonitów „Agape”

W Mińsku Mazowieckim przedstawicielami protestantyzmu są menonici - przypominający amerykańskich amiszów. Rozwijali oni swą działalność na terenie Polski jeszcze w XVIII wieku. Założycielem Kościoła był zbuntowany anabaptysta, Mennon Simons (1496-1561). Założona przez niego grupa religijna, nieuznająca żadnej hierarchii, przeżyła liczne podziały, a zjednoczenia doczekała się dopiero w XX wieku dzięki Światowej Konferencji Menonitów.

Na początku swej działalności menonici cierpieli wiele prześladowań ze strony innych wyznań chrześcijańskich, zwłaszcza w ciągu kryzysowego dla wspólnoty przełomu lat 1526-1527. Niektórzy z przywódców menonickich zostali skazani na śmierć przez spalenie na stosie.

Także w Polsce było w tamtych czasach wiele wspólnot menonickich. W XVI wieku osiedlili się na Żuławach, wschodniej Małopolsce. Swe społeczności zorganizowali także w Elblągu, Gdańsku i Malborku. Do Polski menonici przybyli w okresie, gdy była ona oazą uciekinierów, prześladowanych za wiarę. Menonici przybyli do Rzeczypospolitej z Niderlandów. Jedyną pozostałością po ich mikrokulturze są głównie nagrobki na cmentarzu na Żuławach.

Światopoglądowo mennonici zbliżeni są do znanych w USA amiszów – przypominali ich również sposobem życia. Głową rodziny mennonickiej jest ojciec. Drogowskazem duchowym mennonitów są nauki Chrystusa zawarte w Nowym Testamencie. Według nich ojciec ma zapewnić byt rodzinie, kiedy matka pilnuje ogniska domowego i wychowuje dzieci. Unikają wulgaryzmów i nałogów. Telewizja, radio czy komputery służą im jako narzędzia pracy i informatory. Ze znanych nam świąt uroczą, choć skromnie, traktują jedynie Boże Narodzenie. W przypadku grzeszników najbliżsi, a nawet cała społeczność, starają się im pomóc w zrozumieniu błędu i nawróceniu ich na właściwą drogę. W razie nieskuteczności zabiegów notoryczni grzesznicy są usuwani ze wspólnoty. Uważają jednak, że nikt ze śmiertelnych nie ma prawa zabierać życia danego przez Boga, dlatego nie uznają aborcji ani eutanazji. Gdy zdarzają się przypadki cudzołóstwa, kończą się one rozdzieleniem grzesznych par lub ich odejściem ze wspólnoty.

Wiele w swej doktrynie menonici przejęli z protestantyzmu w wydaniu kalwińskim. Nie uznawali za słuszne sporządzania wizerunków Jezusa czy świętych. Podobnie jak baptyści, czy zielonoświątkowcy, za ważny uważają tylko chrzest dorosłych. Przeciwnicy nazwali ich „anabaptystami”, ponieważ odrzucili obrządek chrzczenia niemowląt jako nieważny i nastawiali na chrzczenie osób dorosłych na podstawie wyznania wiary, zgodnie z nauką Jezusa. Nazwa: „anabaptysta” oznaczała dosłownie „nowochrzteniec”.

Nie uznają żadnej hierarchii, jedynym autorytetem w sprawach wiary jest samo Pismo Święte, którego polecenia stosują do życia bardzo rygorystycznie, podkreślając konieczność naśladowania Chrystusa na co dzień. Nie uznają niczego, co stoi w sprzeczności z ich surową moralnością, nie mniej jednak, cechuje ich otwartość i tolerancja. Popierają też ideę ekumenizmu. Wspólnoty menonickie zarządzane są przez wszystkich wiernych, którzy sami wybierają swych diakonów i kaznodziejów. Są zwolennikami rozdzielenia kościoła od państwa.

Wierzą, że człowiek został oddzielony od Boga przez grzech, a jego zbawienie możliwe jest tylko dzięki niezastężonej łasce Boga. Łaska ta dostępna jest dzięki śmierci Jezusa na krzyżu i może być przyjęta tylko wiarą. Zbawienia nie można osiągnąć poprzez dobre uczynki lub obrzędy religijne. Główne zasady wiary menonitów zostały wyłożone w piśmie *Fondamentboek* autorstwa Simmonsa:

- chrzest młodzieży od 14. roku życia (jako świadomie wierzących w Chrystusa) najczęściej przez polanie wodą głowy,
- możliwość wykluczenia z gminy menonickiej grzeszników,
- kolegialność wyrażająca się w możliwości wyboru pastorów przez wiernych,
- całkowity zakaz noszenia i używania broni,
- zakaz przysięgania na cokolwiek,
- zakaz sprawowania wysokich urzędów.

Działalność menonitów w Polsce koncentruje się wokół Fundacji „Dziedzictwo”, mającej siedzibę w Mińsku Mazowieckim. Wspólnota menonicka w Mińsku Mazowieckim powstała dzięki Lavernowi Hersbergerowi, który przybył do miasta jako lektor języka angielskiego oraz by odbudować kościół, który w okresie międzywojennym był w Polsce dość liczny. Jest on pastorem jedynego zboru Menonitów w naszym kraju, a także wiceprezesem Fundacji „Dziedzictwo”. Przybyli oni na zaproszenie m.in. Jan Wierszytowski, który mieszka w Dębem Wielkim i który przetłumaczył książkę „Menonici i ich dziedzictwo”. Zaprosił on menonitów, aby założyli misję. Misjonarze założyli fundację „Dziedzictwo”. Nazwa symbolizuje spadek duchowy po przedwojennych menonitach. Nabożeństwa otwarte dla wszystkich odbywają się w przy ul. Kazikowskiego 25 (budynek szkoły j. angielskiego).

Kościół Chrześcijan Baptystów w RP

Inni przedstawiciele protestantyzmu w Mińsku Mazowieckim to baptyści. Baptisma po grecku oznacza zanurzenie, czyli czynność, jaką wykonywali pierwsi wierzący w Boga przyjmujący chrzest. Od tego wzięto się określenie kościoła anabaptystów. Z tego korzenia wyłoniły się dwa wyznania – konserwatywni mennonici i bardziej liberalni baptyści. Jest to wolny Kościół protestancki o charakterze ewangelikalnym. Istotnym elementem ruchu jest misja i ewangelizacja – każdy baptysta ma być misjonarzem. Zrzesza on około 6,5 tys. wiernych.. Baptyści głoszą prymat religijności indywidualnej nad jej formami zbiorowymi, tj.

uksztaltowanymi w toku dziejów obrzędami i praktykami. Za podstawę objawienia uznają Biblię, studiowaną i interpretowaną przez każdego z wiernych. Odrzucają autorytet wszelkiego typu organizacji kościelnych. W kościele tym nie ma struktur i władz krajowych czy światowych. Każda parafia jest niezależna od innych, a pastora wybiera zebranie parafian, które może go też odwołać.

Uznają i praktykują dwa ustanowienia, czyli sakramenty chrztu świętego i komunii (Wieczerzy Pańskiej). Chrzczą przez całkowite zanurzenie osoby w wieku 14 lat i wszystkich nawróconych. Wierzą w Trójcę Świętą, nieśmiertelność duszy, powszechne zmartwychwstanie i Sąd Ostateczny, przyjmują istnienie kary wiecznej, odrzucają czyściec. Uznają odkupicielską moc ofiary Jezusa Chrystusa, który powrócić ma na Ziemię, by dokończyć dzieła zbawienia.

Członkom zboru zostawiają oni prawo wyboru postępowania zgodnie z ich własnym sumieniem. Podobnie jak menonici baptyści nie budują świątyń w powszechnym rozumieniu. Budynki, w których się zbierają, nie są świątyniami, bo uważają, że kościół jest w nich, a nie w budowli, zaś każdy wierny jest jego cegiełką. Baptystów na świecie jest ponad 100 milionów, z tego w USA 33 miliony. Pierwsze zbory zawiązały się w Holandii i Anglii jeszcze w XVI wieku.

Miński zbor powstał w 2001 roku. Wyodrębnił się on ze zboru Warszawa-Radość. Główne nabożeństwa odbywają się przy ul. Małej 6. Parafianie są mieszkańcami całego powiatu mińskiego i przedmieść Warszawy. Obok działalności duszpasterskiej wspólnota prowadzi także grupy domowe, grupę dla dziewczyn, klub dobrej nowiny, kursy przedmażeńskie oraz spotkania młodzieżowe.

Bibliografia

1. M. Giedrojc, M. Mieczkowska, J. Mieczkowski, *Stosunki wyznaniowe i etniczne w Polsce*, Szczecin 2003
2. Gontarek A., *Żydzi Mińska Mazowieckiego w latach 1918-1939*, Lublin 2015
3. Ginter W., *Informator o Kościele Starokatolickim Mariawitów*, Płock 1989
4. Kłos L., *Mińsk Mazowiecki Miasto i powiat w drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2010
5. Kłos L., *Mariawici ziemi mińskiej w czasach Drugiej Rzeczypospolitej*, w *Roczniku Mińsko Mazowieckim* t. 12 s. 15-30, Mińsk Mazowiecki 2004 r.
6. Kuligowski J., *Pałac Łubieńskiej przy ul. Okrzei*, w *Roczniku Mińsko Mazowieckim* nr 13 s. 48-53, Mińsk Mazowiecki 2005
7. Kuligowski J., *Rozbiórka cerkwi w Mińsku Mazowieckim*, w *Roczniku Mińsko Mazowieckim* nr 2 s. 82-86, Mińsk Mazowiecki 1994
8. Kuligowski J., *Życie polityczne, społeczno – gospodarcze i kulturalne powiatu mińsko mazowieckiego w latach 1918-1939*, Mińsk Mazowiecki 2013
9. Kubiak K., *Mińsk Mazowiecki w latach 1918–1939*, [w:] *Dzieje Mińska Mazowieckiego 1421–1971*, red. J. Kazimierski, Warszawa 1976
10. Krukowski J., *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008

11. Mazur K, *Mariawityzm w Polsce*, Kraków 1991 r.
12. Mezglewski A. (red.), *Leksykon prawa wyznaniowego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2014
13. Mezglewski A., Misztal H., Stanisław P., *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2006
14. *Mińsk Mazowiecki i okolice w dawnej fotografii*, red. T. Adamczak, J. Kuligowski, P. Nowicki, L. Sprzątczak, Mińsk Mazowiecki 2010
15. Noiński E. *Likwidacja getta żydowskiego w Mińsku Mazowieckim w świetle relacji i wspomnień naocznych świadków*, w *Roczniku Mińsko Mazowieckim* s. 75-83, Mińsk Mazowiecki 2006
16. Piątek T. i J., *Starokatolicyzm*, Warszawa 1987
17. Rybak S., *Mariawityzm. Studium historyczne*, Warszawa 1992 r.
18. Tokarczyk A., *Religie współczesnego świata*, Warszawa 1986
19. Uruszczak W., Krzysztofek K., Mikuła M., *Kościół i inne związki wyznaniowe w służbie dobru wspólnemu*, Kraków 2014 r.
20. Parafia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Mińsku Mazowieckim, broszura informacyjna *Wszystkich ludzi uważamy za braci*, Mińsk Mazowiecki 2012 r.
21. Parafia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Mińsku Mazowieckim, broszura informacyjna *Stulecie konsekracji świątyni parafialnej*, Mińsk Mazowiecki 2016 r. Czasopisma

Załącznik nr 3

Karta pracy z zapisanym na środku pojęciem mniejszość wyznaniowa oraz instrukcja do pracy w grupach.

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Na otrzymanej karcie pracy zapiszcie swoje skojarzenia z pojęciem mniejszość wyznaniowa.
3. Przygotujcie krótką prezentację na ten temat.
4. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

Załącznik nr 4

Mińskie mniejszości wyznaniowe – quiz

1. Czym jest synagoga ?

Ośrodek życia religijnego i społecznego Żydów, miejsce ich publicznych modlitw, studiowania Tory i nauczania.

2. Czym jest mykwa?

W judaizmie zbiornik z bieżącą wodą (niekiedy basen) do rytualnego oczyszczania.

3. W czasie jakiego wydarzenia historycznego powstało w Mińsku Mazowieckim getto?

W czasie II wojny światowej.

4. Czym było mińskie getto?

Odizolowaną część miasta, w której przetrzymywano Żydów.

5. Przedstawiciele jakiego wyznania zorganizowali w dom modlitwy, w budynku widocznym na zdjęciu

Żydzi.

6. Do którego obozu zagłady zostali wywiezieni mińscy Żydzi?

Do Treblinki.

7. Do jakich wydarzeń doszło w 1943 roku w czasie likwidacji getta w Szkole Powszechnej nr 1 przy ul. Siennickiej 39, dziś siedziba Szkoły Podstawowa nr 4?

Okolo 250 Żydów zgromadzonych w szkole spalono żywcem.

8. Ile cmentarzy żydowskich znajdowało się na przestrzeni wieków w Mińsku Mazowieckim i gdzie?

Na przestrzeni wieków istniały w Mińsku Mazowieckim dwa cmentarze żydowskie, pierwszy w okolicach dzisiejszej ul. Kazikowskiego, obecnie na jego terenie znajduje się budynek szkoły, drugi cmentarz został założony w rejonie dzisiejszych ulic Cichej i Dąbrówki.

8. Czym jest macewa?

Tradycyjny, żydowski nagrobek.

9. Gdzie znajduje się pomnik u którego stóp leży granitowa tablica z dwujęzycznym polskim i żydowskim napisem: "Pomnik ten poświęcony jest pamięci ludności żydowskiej Mińska Mazowieckiego i okolic w liczbie 5500 mężczyzn, kobiet i dzieci zamordowanych w latach 1939-1945 przez ludobójców hitlerowskich. Cześć pamięci męczenników".

Cmentarz żydowski przy ul. Cichej.

10. Gdzie znajduje się widoczny na zdjęciu pomnik?

Skwer przy ul. Nadrzecnej, pomnik ku czci ofiar zagłady mińskiego getta.

11. Rozkwit jakiego wyznania nastąpił po upadku powstania styczniowego?

Prawosławia.

12. Czym jest cerkiew?

Budynek przeznaczony do sprawowania nabożeństw w cerkwi prawosławnej.

13. Skąd pochodzi brama prowadząca widoczna na zdjęciu?

Prowadziła kiedyś na plac cerkiewny.

14. Jakiego budynku stoi obecnie na fundamentach dawnej cerkwi?

Sąd Rejonowy.

15. Co było przyczyną powstania Kościoła Starokatolickiego Mariawitów?

Zostali wykluczeni przez papieża z kościoła rzymskokatolickiego.

16. **Czy w kościele starokatolickim obowiązuje celibat?**

Nie.

17. **Co utworzyli Niemcy w czasie II wojny światowej w kościele mariawickim?**

Magazyn zbożowy.

18. **Czy Kościół rzymskokatolicki uznaje sakramenty przyjęte w kościele starokatolickim mariawitów?**

Tak.

19. **Budynek którego kościoła jest widoczny na zdjęciu?**

Budynek Kościoła Starokatolickiego Mariawitów przy ul. Traugutta 17 w Mińsku Mazowieckim.

20. **Co znajdowało się w miejscu skweru z fontanną oraz część terenu Przedszkola Miejskiego przy ulicy 3 Maja w XVIII wieku?**

Cmentarz protestancki.

21. **Czy w Mińsku mazowieckim znajduje się cerkiew?**

Nie, jedynie kaplica domowa.

22. **Jakiego wyznania są najczęściej osiedlający się w Mińsku Mazowieckim Ukraińcy i Białorusini?**

Prawosławnego.

23. **Co jest jedynym źródłem wiary dla protestantów?**

Biblia, odrzucając tradycję.

24. **Gdzie w Mińsku Mazowieckim znajdują się zbory protestanckie?**

Ul. Mała, ul. Kazikowskiego.

25. **Czy jest ekumenizm?**

Ruch pomiędzy różnymi tradycjami chrześcijaństwa dążący do rozwinięcia bliższej współpracy i lepszego zrozumienia.

Załącznik nr 3

Karta pracy – metaplan

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.

2. Porozmawiajcie w grupie na temat tego, dlaczego nie zawsze jesteśmy tolerancyjni wobec przedstawicieli innych religii?

3. Swoje wnioski zapiszcie na arkuszu metaplanu. Przygotujcie krótką prezentację na ten temat.
4. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

METAPLAN

Dlaczego nie zawsze jesteśmy tolerancyjni wobec przedstawicieli innych religii?

Jak jest?

-.....

-.....

-.....

-.....

-.....

-.....

Jak powinno być?

-.....

-.....

-.....

-.....

-.....

-.....

Dlaczego nie jest tak, jak powinno być?
(znajdź przyczyny obecnego stanu rzeczy)

-
-
-
-
-

WNIOSKI

(Co zrobić, aby Polacy byli narodem tolerancyjnym?)

-
-
-
-
-

Załącznik nr 6

Praca domowa

Wykonaj plakat ilustrującego następujące zagadnienie: struktura wyznaniowa mieszkańców Mińska Mazowieckiego wczoraj i dziś. Powinien być on kolorowy, wzbogacony o ilustracje, wykresy, wycinki, zdjęcia, czytelny, starannie wykonany. Prace wykonaj w ciągu dwóch tygodni.